

3. ROZBUDOWA IMPERIUM ROSYJSKIEGO – NOTATKA

Piotr I Wielki (1682 – 1725)

Objął samodzielne rządy w 1689 r. Był starannie wykształcony i przygotowany do rządzenia. Duży wpływ miała na niego podróż po Europie Zachodniej, którą odbył pod koniec XVII w.

1. Reformy Piotra I

a) reforma administracyjna

- zlikwidował Dumę Bojarską (1711)
- powołał nowy organ władzy - **Senat Rządzący** który był organem kolegialnym (9 osób). Zajmował się kontrolowaniem urzędników oraz przygotowywaniem projektów ustaw, był sądem najwyższym;
- w miejsce prikazów wprowadzono nowoczesne ministerstwa zwane kolegiami podporządkowane Senatowi;
- zlikwidował samorządy terenowe;
- w miastach wprowadził samorząd lokalny;
- stworzył scentralizowaną administrację – podzielił kraj na prowincje i gubernie, na czele których stali gubernatorzy mianowani przez cara i podlegający senatowi;
- cała szlachta została zmuszona do wybrania 3 dróg kariery: urzędniczej, wojskowej lub duchownej;
- urzędy administracyjne zostały podzielone na 14 stopni (zhierarchizowane) i podporządkowane carowi;
- w 1721 r. Piotr I przyjął tytuł Imperatora Wszechrosji i zmienił nazwę państwa na Carstwo Rosyjskie;

b) reorganizacja armii

- zniesiono obowiązek służby wojskowej dla szlachty;
- utworzył armię poborową, w skład której weszli dożywotnio wcieleni rekruci (ok. 330 tys.);
- wprowadził jednolite umundurowanie;
- utworzył flotę wojenną;
- rozbudowano formacje artylerii i piechoty;
- piechotę uzbroił w karabiny skałkowe z bagnietami;
- utworzył szkoły kadetów, które kształciły przyszłych oficerów;

c) reforma gospodarcza

- założył państwowe manufaktury produkujące broń;
- wspierał rozwój manufaktur (powstało ich około 250) i handlu. Zezwolił mieszczanom, którzy otwierali manufaktury, zakup ziemi i wykorzystywanie przy produkcji chłopów;
- przypisano chłopów do ziemi – spisano ich jako wieczyście poddanych – zakaz opuszczania miejsca zamieszkania – utracili wolność osobistą;
- podwyższono podatki – stanowiły 55% dochodów budżetu; najwyższe podatki płacili chłopci – pogłównie;

d) stosunki państwo – Kościół

- car zlikwidował patriarchat moskiewski i stał się zwierzchnikiem cerkwi prawosławnej;
- od tej pory car mianował Święty Synod kierujący Kościołem;
- wprowadzono obowiązkową modlitwę za zdrowie cara i jego rodziny;

e) reforma oświaty

- wprowadzono uproszczony alfabet tzw. grażdankę;

- wprowadzono przymusowy obowiązek szkolny dla szlachty (mężczyzn) od 10 do 15 roku życia;
- wprowadzono kalendarz juliański (w miejsce bizantyjskiego); zaczęto liczyć lata od narodzenia Chrystusa;
- otworzył liczne szkoły wojskowe, inżynieryjne, medyczne i prawnicze;
- utworzono Rosyjską Akademię Nauk i Akademię Morską;

f) reforma sądowa

- karę śmierci zamieniono na katorgę (zestanie na Syberię);

g) obyczaje

- wprowadził do Rosji zachodnie obyczaje i modę (bojarzy – szlachta i dworianie – dworzanie mieli nosić ubiór na wzór niemiecki); utworzył jednolity stan szlachecki;
- nakazał mężczyznom zgolić brody, z wyjątkiem duchownych i chłopów ;
- nakazał by mężczyźni palili fajki, a kobiety z wyższych sfer uczyły się tańca i uczestniczyły w życiu towarzyskim;

h) przeniósł stolicę do Sankt Petersburga.

2. Wielka wojna północna 1700 – 1721

a) przyczyny wojny:

- Piotr I chciał zdobyć Inflanty, które należały do Szwecji by mieć dostęp do Bałtyku,
- August II Mocny chciał zdobyć Inflanty by przekształcić je w terytorium dziedziczne dynastii Wettinów,
- Dania i Brandenburgia chciały ograniczyć wpływy szwedzkie nad Bałtykiem. Brandenburgia chciała przejąć Pomorze szwedzkie, które Szwecja uzyskała po wojnie trzydziestoletniej,
- na tronie Szwecji zasiadał Karol XII, który w 1700 r. miał 18 lat. Państwa które utworzyły koalicję antyszwedzką (Rosja, Brandenburgia, Saksonia, Dania) liczyły na jego brak doświadczenia.

b) przebieg wojny

- **1700 r.** – August II Mocny wkroczył do Inflant, oblegał Rygę, a Piotr I do Estonii – oblegał Narwę.
- **1700 r. – 1706 r. Karol XII odnosił sukcesy.**
 - ❖ **1700 r.:**
 - wojska szwedzkie wkroczyły do Danii i pod Kopenhagą zmusiły Duńczyków do zawarcia pokoju i wycofania się z wojny,
 - odniósł zwycięstwo pod Narwą i wkroczył do Rzeczypospolitej,
 - Karol XII pokonał Augusta II w bitwie pod Rygą. Odzyskał Inflanty i wkroczył do Kurlandii.
 - król szwedzki wkroczył do Rzeczypospolitej, by pozbawić Augusta II tronu i osadzić na nim szwedzkiego sprzymierzeńca
 - ❖ Piotr I po klęsce nad Narwą zwiększył liczebność armii i wyposażył ją w świetną artylerię (armaty pochodziły z przetopionych cerkiewnych dzwonów), wyszkolił nowych oficerów.
 - ❖ 1701 r. wojska rosyjskie wkroczyły do Inflant odniosły sukces zdobywając kilka twierdz.
 - ❖ 1702 r. Rosjanie zaatakowali obszar między Zatoką Fińską, a Jeziorem Ładoga. Opanowali ujście Newy gdzie rok później Piotr I założył Sankt Petersburg (gród świętego Piotra).
 - ❖ 1701 – 1706 – działania Karola XII w Rzeczypospolitej i w Saksonii. W Rzeczypospolitej wyniósł na tron Stanisława Leszczyńskiego (1704) po detronizacji Augusta II.

- **1709 r.** wojska szwedzkie wkroczyły na Ukrainę. Zostały pokonane przez wojska rosyjskie w **bitwie pod Połtawą**. Po tej bitwie po stronie Szwecji opowiedziała się Turcja.
- 1711 r. – klęska wojsk rosyjskich w bitwie z Turkami nad rzeką Prut, co powstrzymało sukcesy armii rosyjskiej na dwa lata.
- **1713 – 1721 – okres sukcesów armii rosyjskiej.** Rosjanie zaczęli zwiększać swoje posiadanie nad Bałtykiem, co zaniepokoiło Danię i Saksonię.

c) 1721 r. – pokój w Nystad między Rosją a Szwecją, kończący wielką wojnę północną

- Rosja uzyskała Estonię, Ingrię, część Karelii oraz Inflanty
- Szwecja odzyskała Finlandię

d) skutki:

- początek potęgi carskiej Rosji,
- po przyłączeniu obszaru Inflant i Estonii podniósł się potencjał ekonomiczny Rosji:
 - obszary zamieszkałe przez gospodarzy Niemców,
 - Piotr I wybudował kanały łączące kopalnie pod Uralem z portami bałtyckimi,
 - znaczne dochody przynosił handel dzięki portom bałtyckim,
- Szwecja straciła na znaczeniu i utraciła mocarstwową pozycję,
- znacznemu osłabieniu uległa Rzeczpospolita, na terenie której toczyła się wojna, mimo że nie brała ona w niej udziału

3. Walka o władzę po śmierci Piotra I w 1725 r.

a) rządy córek Piotra I – najpierw Anny, a potem Elżbiety I. Umocniła się pozycja bojarów.

b) w 1762 r. Elżbieta I przekazała tron Piotrowi III (siostrzeńcowi), który nie odpowiadał szlachcie. Na skutek zamachu stanu cara zamordowano i wyniesiono na tron jego żonę – Katarzynę.

4. Rządy Katarzyny II Wielkiej (1762-1795)

a) reformy Katarzyny II – wycofała się z części reform wprowadzonych przez Piotra I

- utworzyła Radę Cesarską, w skład której wchodził doradcy, lecz sama podejmowała wszystkie decyzje.,
- ograniczyła rolę Senatu Rządzącego,
- zlikwidowała większość kolegiów,
- potwierdziła przywileje szlachty, za co uzyskała poparcie dla swojej polityki:
 - zwolniono szlachtę z podatków osobistych,
 - szlachta uzyskała samorząd oraz monopol na obejmowanie wyższych stopni wojskowych i urzędniczych,
- duchowieństwo podporządkowała państwu:
 - skonfiskowała majątki kościelne
 - zlikwidowała większość klasztorów, co doprowadziło do upadku szkół przyklasztornych
 - wprowadziła pensje dla duchowieństwa
- w miastach zaczęła tworzyć bezpłatne szkoły podstawowe i średnie,
- zwiększyła liczbę guberni do 50 zmniejszając ich powierzchnię,
- przekształciła Kozaków zaporoskich w chłopów pańszczyźnianych i zlikwidowała autonomię Kozaków (1764 r.)

ROSJA - Rozwój terytorialny Rosji w XVII w. był skutkiem zwycięskich wojen z Rzeczpospolitą, Turcją i Szwecją. Na skutek tych wojen Rosja uzyskała

Kosztem kraju	Traktat	Ziemie
Rzeczpospolita	pokój Grzymułtowskiego w Moskwie 1686	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ziemia czernihowska ▪ ziemia siewierska ▪ ziemia smoleńska ▪ lewobrzeżna Ukraina
	I rozbiór Polski 1772	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ziemie leżące na wschód od rzek Dźwina i Dniepr (polskie Inflanty i część Białorusi)
	II rozbiór Polski 1793	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wschodnia część Białorusi , na wschód od linii Druja – Pińsk, znaczna część Ukrainy i Podola
	III rozbiór Polski 1795	<ul style="list-style-type: none"> ▪ tereny na wschód od linii Niemen i Bug wraz z Kurlandią
Turcja	pokój w Karłowicach 1699	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Azow – port prowadzący do M. Czarnego
	pokój w Küczük Kajnardży 1774 (po wojnie z lat 1768-1774)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ujście rzeki Donu, Dniepru, Bohu do Morza Czarnego ▪ Krym
Szwecja	Pokój w Nystad po wojnie północnej (1721)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ingria ▪ Karelia ▪ Estonia ▪ Inflanty